Uitgave van de vereniging
Molenvrienden Land van Cuijk

DE MOLENVRIEND

Nr. 41

VERENIGING MOLENVRIENDEN LAND VAN CUIJK

BESTUUR

VOORZITTER	Mari Goossens	D. Boutsstraat 25
	Tel. 0485-573815	5831 VN BOXMEER
SECRETARIS	Don Werts	Straatkantseweg 28
	Tel. 0485-322460	5443 NC HAPS
	Fax 0842-110623	E-mail: molenvrienden.landvancuijk@planet.nl
PENNINGMEESTER	Perry Hendriks	De Vang 20
	Tel. 0485-322872	5437 BP BEERS
BESTUURSLEDEN	Frits Harteman	Bilderbeekstraat 23
	Tel. 0485-572271	5831 CW BOXMEER
	Hans Heijs	Bilderbeekstraat 26
	Tel. 0485-571463	5831 CX BOXMEER

COMMISSIES

ARCHIEFCOMMISSIE	Tel. 0485-313647	Isabellalaan 30 5431 GW CUIJK

LEDENADMINISTRATIE	Tel. 0485-322460 Fax 0842-110623 GIRONUMMER: 4008385 *onder vermelding adres penningmeester*	Straatkantseweg 28 5443 NC HAPS
MOLENARCHIEF LAND VAN CUIJK	Tel. 0485-313647 *Eenieder kan na afspraak het archief raadplegen*	Isabellalaan 30 5431 GW CUIJK
BIOTOOPWACHT LAND VAN CUIJK	Tel. 0485-313298	Moleneind 4 5431 HW CUIJK

DE MOLENVRIEND 41

Colofon

Jaargang 16, nummer 1, april 2000
Lijfblad van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk, opgericht in 1984.
De Molenvriend wordt gratis toegezonden aan de leden van de vereniging. De contributie hiervoor is ƒ 22,04 of EUR 10,--. Aanmelding kan geschieden door het bewuste bedrag te storten op de girorekening van de vereniging. De Molenvriend is een advertentiemedium.

REDACTIE *Frits Harteman* *Marko Sturm*
Ben Verheijen

REDACTIEADRES *Bilderbeekstraat 23* *5831 CW BOXMEER*
of e-mail: j.m.sturm@stud.tue.nl

VERDER WERKTE(N) MEE *Harry Kaanen, Jan Koeling, Robbert Verkerk en Don Werts*

ILLUSTRATIES *Hans Heijs, Jan Koeling, Robbert Verkerk, Don Werts, Archief Harry Kaanen, Foto Archief Dienst Cuijk*

VOORPAGINA *Originele foto van de watermolen te Vierlinksbeek (archieffoto Harry Kaanen)*

In dit nummer

pagina 2 **Colofon**
pagina 3 **In dit nummer**
Van de Redactie
pagina 4 **Mededelingen van het Bestuur**
pagina 5 **Jaarverslag 1999**
het reilen en zeilen van onze vereniging in het afgelopen jaar
door: Don Werts
pagina 6 **"Daar bij die Hamse Molen ..."**
een verslag van de gezamenlijke maaltijd van de vereniging
door: Don Werts
pagina 8 **Brabants molenweekend**
pagina 9 **De watermolen te Vierlingsbeek**
een reis door de geschiedenis van de vroegere Vierlingsbeekse watermolen
door: Harry Kaanen
pagina 14 **Omroep Brabant**
door: Frits Harteman
pagina 14 **Molenstenen gevonden in Cuijk**
door: Frits Harteman, Jan Koeling en Marko Sturm
pagina 18 **Vijftien jaar Molenvrienden**
over onze molens én molenaars gedurende het bestaan van onze vereniging
door: Robbert Verkerk
pagina 22 **Molenherinneringen**
een interview met Jan van Haren
door: Robbert Verkerk
pagina 26 **Millenniumactiviteiten in het Land van Cuijk**
door: Frits Harteman en Marko Sturm
pagina 27 **Aan de licht**
een molenaar stelt zich voor...
door: Marko Sturm
pagina 28 **Molens in de regio**
de actuele stand van zaken van alle molens binnen het Land van Cuijk
door: Frits Harteman en Marko Sturm

Van de redactie

De redactie is verheugd u binnen enkele maanden na het verschijnen van nummer 40 van "de Molenvriend" een nieuw nummer toe te kunnen zenden. Wat ons echter tot nog meer vreugde stemt is het feit dat we dit kunnen dankzij de directe en indirecte medewerking van leden buiten de redactie. Zoals u bij "In dit nummer" kunt lezen komen er diverse onderwerpen met name over molens uit het verleden aan de orde.

Gezien de hoeveelheid kopij die wij mochten ontvangen hopen we dat we hiermede niet al ons kruit verschoten hebben. Wij hopen daarom weer te kunnen rekenen op de spontane bijdragen voor het volgend nummer van "de Molenvriend", zodat we u ook met dat nummer weer volledig kunnen informeren over te toestand van onze molens, zowel uit het verleden als in het heden.

Mededelingen van het bestuur

Het nieuwe millennium begon heel feestelijk voor de vereniging. Op 18 januari was het namelijk exact 15 jaar geleden dat de statuten werden gepasseerd bij de notaris.

Mede naar aanleiding van dit memorabele feit, vond op 22 januari de gezamenlijke maaltijd plaats. Locatie was deze keer zalencentrum “De Witte Brug” te Boxmeer. Het werd een zeer geslaagd evenement, het eten was prima en de opkomst was weer ongekend groot (36 personen). Elders in “De Molenvriend” vindt u een korte impressie van deze avond.

Eind januari vonden op de molens te Haps en Beugen de proefexamens plaats van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Noord-Brabant. Daarbij waren ook leerlingen uit de regio betrokken (Harry Kaak en Ger Smits), die overigens met succes het examen hebben doorlopen en nu klaargestoomd worden voor het landelijke examen van De Hollandsche Molen.

Een groot verenigingsproject werd gestart in de uitvoering van het idee om bij alle molens in het Land van Cuijk informatieborden te plaatsen. Deze borden moeten dankzij een soort wissellijst-systeem een dynamische informatieweergave mogelijk maken. De molenaar kan zelf elk moment de inhoud verversen met bijvoorbeeld tijdelijke mededelingen.

Een speciale werkgroep is voor dit project gevormd, bestaande uit Mari Goossens, Harry Daverveld en Ben Verheijen. Ondertussen is een mailing verstuurd naar alle gemeenten en VVV’s in het Land van Cuijk met het verzoek tot toestemming voor plaatsing van de borden en eventuele medefinanciering. Een aantal gemeenten heeft hier inmiddels reeds positief op gereageerd en heeft te kennen gegeven met geld over de brug te willen komen.

De productie van de video over de molens in het Land van Cuijk kabbelt langzaam voort. Binnenkort komt een dummy beschikbaar, waarna het bestuur hard kan gaan werken aan de begeleidende tekst en bijpassende muziek. Dat wordt nog een hele klus!

Een nieuw te starten project is een zoveelste wervingsronde voor vrijwillige molenaars. De bedoeling is dit zomerseizoen reeds de wervingsfolder te distribueren op de molens en in het najaar te komen met een publicatieronde in diverse media.

Tot slot wijzen wij u op de acceptgirokaart die u bij deze Molenvriend aantreft. Deze is voor het voldoen van de contributie over het jaar 2000. Zoals u kunt zien, is als het gevolg van het besluit op de jaarvergadering van maart 1999 de contributie verhoogd met *f* 2,04. De nieuwe contributie komt daarmee straks gelijk aan 10 Euro.

de secretaris

Bij overname van artikelen en/of foto's, auteur en eventuele bron(nen) vermelden. Tevens hiervan melding maken bij de uitgeefster of redactie van dit blad.

De redactie stelt zich niet aansprakelijk voor eventueel gemaakte fouten of anderszins ontstane ongemakken.

Jaarverslag 1999

Het verslag van de activiteiten in en om de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk bestaat uit een verslag van de diverse geledingen. Daarom zullen achtereenvolgens het bestuur, de verenigingsorganen, de molenaars en de leden de revue passeren. De activiteiten op de diverse molens in het Land van Cuijk gedurende 1999 werden behandeld in de rubriek Molens in de Regio in het tijdschrift De Molenvriend en derhalve zal daar niet verder op ingegaan worden.

Het bestuur

Het bestuur van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk heeft haar taken gedurende het jaar 1999 uitgevoerd met het stabiele aantal van vijf leden. Op de jaarvergadering vonden dan ook geen mutaties plaats.

In totaal werd er door het bestuur 7 maal vergaderd, afwisselend bij de bestuursleden thuis. Het belangrijkste, terugkerend agendapunt bestond uit het realiseren van de video over de molens in het Land van Cuijk.

Verder kwam het reilen en zeilen van de Molenstichting Noord-Brabant aan bod, omdat we sinds begin 1999 een vertegenwoordiging in het bestuur hiervan hebben. Deze afvaardiging vindt plaats in de persoon van ondergetekende. De Molenstichting kon met deze steun van de lokale organisaties een actieve doorstart maken en onder meer werden projecten als een nieuw beleidsplan, een internetsite en een educatief pakket voor scholen geïnitieerd.

Aan de video over de molens in het Land van Cuijk is in 1999 hard gewerkt. De heer Huiskes uit Ughelen is diverse malen in het Land van Cuijk geweest voor opnamen (al dan niet geassisteerd door een collega-amateur) aan de hand van het door het bestuur samengestelde draaiboek. Voor een goede coördinatie en begeleiding lieten bestuursleden zich bij deze sessies zien. Slechts een aantal beelden kwam niet gereed in 1999 en zullen in het voorjaar van 2000 alsnog genomen worden. Een afvaardiging van het bestuur is ten huize van de heer Huiskes geweest en heeft aldus een eerste indruk van deze veelbelovende video kunnen krijgen. Taken voor het bestuur bestaan nu nog uit het schrijven van het verhaal en het uitzoeken van de muziek.

Een project volledig afgerond in 1999 was het verwerven van meelzakken met eigen opdruk. In december konden de molenaars (tegen betaling van *f* 5 per zak) de bestelde exemplaren tegemoet zien, met de afbeelding van een molen erop en de tekst: “Molens Land van Cuijk”. De lelijke, plastic zakken die uit hoofde van de collectieve distributie van het maalgoed vanuit de fabriek komen, kunnen nu verbloemd worden dankzij deze zakken.

Qua promotie was 1999 een slap jaar. Er vonden geen evenementen plaats waarvoor de promotiemiddelen uit de kast gehaald moesten worden (stand, computerpresentatie, etc.).

De verenigingsorganen

Het archief van de molens in het Land van Cuijk is het afgelopen jaar weliswaar niet kleiner geworden dankzij diverse aanwinsten (krantenartikelen, e.d.), maar desondanks zijn er weinig tot geen activiteiten door de Archiefcommissie ondernomen in het kader van beheer en onderhoud. Dit behoeft in 2000 nog de nodige aandacht met betrekking tot uitzoekwerk, knip- en plakwerk en digitalisering.

Traditiegetrouw vond vroeg in het jaar de kascontrole over 1998 plaats. Ditmaal uitgevoerd door Peter Simons en Ben Verheijen. Op de jaarvergadering in maart werd Peter opgevolgd door Harry Daverveld. Voor het eerst kon deze commissie optimaal profiteren van de automatisering van de boekhouding, waarbij specifieke overzichten snel gegenereerd zijn.

Ons tijdschrift “De Molenvriend” kende in 1999 qua verschijningsfrequentie een dieptepunt en de redactie is derhalve slechts tweemaal bijeen geweest. Alleen de nummers 39 en 40 konden verwezenlijkt worden. Gelukkig kreeg de redactie in de loop van 1999 versterking op technisch gebied (opmaakwerk op de computer), zodat de nabije toekomst er beter uitziet.

Alhoewel er even sprake was van het eventueel neerleggen van zijn taken door onze biotoopwachter Ben Verheijen zijn er in 1999 geen grote activiteiten ontplooid. Wel werd er in december een hoorzitting van de gemeente Boxmeer bijgewoond onder de bevolking van Rijkevoort met als doel hun mening inzake

de herinrichting van de brink te peilen. Zeker ook door aanwezigheid van de Milieuvereniging Land van Cuijk leverde dit de nodige verhitte discussies op.

De molenaars

Elf molens moesten of misschien wel mochten er in het Land van Cuijk draaiende gehouden worden gedurende het afgelopen jaar. Als we de Millse molen niet meetellen, zijn ze dat eigenlijk allemaal! Deze draaiactiviteiten werden verzorgd door zo'n 21 molenaars. Hiervan zijn er 12 gediplomeerd via het Gilde van Vrijwillige Molenaars, waarbij de aanwas van 1 gediplomeerde (in de persoon van Jos Verberk) als gevolg van de voorjaarsexamens is meegerekend.

Dankzij de collectieve distributie van maalgoed kon er op veel plaatsen in de regio ook actief gemalen worden, waarbij het meel uiteindelijk opgevangen mocht worden in de nieuwe meelzakken met eigen opdruk.

Naast de jaarvergadering werd er slechts twee maal een molenaarsvergadering gehouden. Vanaf de tweede helft van het jaar vond dit min of meer noodgedwongen plaats in een comfortabele kantine bij de buurman van ondergetekende. Als gevolg van een felle, uitslaande brand kwam er namelijk op tragische wijze een einde aan onze standaardlocatie "De Zwaan" te Haps. Uiteraard werden de gezellige praatjes op de vergaderingen afgewisseld met de een of andere molenvideo of diaserie.

Leden

De groei van 1998 bracht het ledental op een recordhoogte van maar liefst 76 leden. Ook in de oude situatie met de structuur van leden en donateurs (bij elkaar opgeteld) werd dit aantal nooit gehaald. De afvallers (met helaas enkele sterfgevallen) en aanmeldingen leverden in 1999 echter een netto achteruitgang op dit getal van twee mensen, zodat de eindstand op 74 leden uitkwam.

Don Werts, secretaris

"Daar bij die Hamse Molen ..."

Gezamenlijke maaltijd 22 januari groot succes

Of het nu komt omdat eten één der eerste levensbehoeften is, maar op de een of andere wijze zijn de gezamenlijke maaltijden van de vereniging steeds de topactiviteit van het jaar. Inmiddels uitgegroeid tot een traditie vond de editie van dit jaar plaats op 22 januari. Deze vroege datum had te maken met de gepaard gaande herdenking van het derde lustrum van de vereniging. Op 18 januari was het op de kop af 15 jaar gelden dat de statuten bij de notaris werden gepasseerd. Reden voor een feestje dus.

En het werd daadwerkelijk een feestje in "De Witte Brug" te Boxmeer; het buffet werd met heus vuurwerk gepresenteerd en de eerste happen werden muzikaal ondersteund door een heus "molentrio". Mari Goossens, Harry Daverveld en Ben Verheijen lieten de aanwezigen verborgen talenten zien en brachten een aantal molenliedjes ten gehore met behulp van accordeon, klarinet en bariton. Uit volle borst werd door de mee-eters meegezongen al dan niet de goede versie ("Daar bij die Molen, die Hamse Molen ..."). Ook het "Molen(aars)lied Land van Cuijk" werd in de volledige live-versie uitgevoerd. Wellicht wordt de studioversie nog een keer op CD gezet!

Naast de muziek en het eten was er natuurlijk veel

Het molentrio in actie. Van links naar rechts Ben Verheijen, Mari Goossens en Harry Daverveld

ruimte (voor zover de stoelendans dat toeliet) voor de nodige gesprekken, afspraken, molenpraat en kennismakingen. Zodoende kwamen ook de diverse familiebanden binnen de club weer eens aan het licht.

Er kwamen maar liefst 39 mensen op dit evenement af, alhoewel dit aantal bij aanvang nog niet gehaald werd tot grote ontsteltenis onder het organiserende bestuur. Het bleek dat er in een andere ruimte nog generale repetities gaande waren van het molentrio! Sommigen grepen deze grote volksopkomst overigens aan voor andere doeleinden. Zo probeerde Harry Daverveld zijn tekeningencollectie (eigen werk) aan de man/vrouw te brengen.

Met andere woorden mogen we zeggen dat het weer een gezellig treffen was en dat het uiteraard weer voor herhaling vatbaar is. Begin 2001 zal het eerstvolgende eetfestijn weer georganiseerd worden.

Tekst en foto's: Don Werts

Bij het presenteren van het buffet kon men even sterretjes zien

Brabants molenweekend

In het weekend van **zaterdag 24 en zondag 25 juni a.s.** zal voor de eerste keer in de geschiedenis een **Brabants Molenweekend** worden gehouden.

Naast de plaatselijke en de regionale molendagen is het in vele provincies van ons land al jaren een gewoonte dat een provinciale molendag of een provinciaal molenweekend wordt georganiseerd. Onze provincie Noord-Brabant heeft tot heden toe nog nooit zo'n evenement gehad en de Molenstichting Noord-Brabant heeft, mede op initiatief van de provincie Noord-Brabant, de moed gehad om dit weekend te organiseren.

Werd er in het najaar van 1998 al een Brabantse molenkaart uitgegeven in de vorm van een poster met daarop alle Brabantse molens vermeld, voorzien van een foto en een korte beschrijving, nu werd het tijd om alle molens eens op een andere manier "op de kaart" te zetten.

Dat voor de organisatie van een dergelijk evenement veel werk verzet moet worden moge duidelijk zijn. Alle molenaars van de 122 molens in de provincie zijn door de Molenstichting Noord-Brabant benaderd om hun medewerking te verlenen aan dit weekend en velen hebben toegezegd hun molen op de zaterdag of op de zondag in werking te stellen.

Omdat de meeste molens in Nederland op een zaterdag draaien is het tevens voor de collegae molenaars een mooie gelegenheid om in dit weekend de Brabantse molens eens te gaan bezoeken en ervaringen uit te wisselen. Uiteraard is iedere belangstellende in molens welkom om al het moois uit verre verleden tijden te aanschouwen.

Wat zou het prachtig zijn!! Alle molens draaiend op de wind in het Brabantse landschap of draaiend op waterkracht in de schitterende beekvalleien. Welke molens er precies mee doen en op welke dag(en) is op dit moment nog niet geheel bekend. Wel bekend is, dat er een verscheidenheid aan typen is te bewonderen. De statige standerdmolens, de "reusachtige" stellingmolens en de typische beltmolens, veelal met zeer oude onderdelen en voorzien van mooie details en versieringen, staan op uw bezoek te wachten.

Op vele molens zal er graan gemalen worden, mits er wind staat natuurlijk, en kunt u molenproducten verkrijgen. Bij een aantal molens zullen er tevens andere activiteiten plaats vinden, waarbij o.a. genoemd kunnen worden pannenkoeken bakken, muziek, video- of fotopresentaties, informatiestandjes enz. Langs vele molens zullen fietsroutes worden uitgezet. En in het algemeen worden op alle molens rondleidingen verzorgd.

Kortom, er zal veel te doen zijn in dit Brabants Molenweekend!

De molenaars heten u nu al van harte welkom!

De organisatie van dit weekend is in handen van de Molenstichting Noord-Brabant, die een aantal regionale informatiepunten in het leven heeft geroepen, waar u informatie kunt krijgen over de deelnemende molens. Deze regionale informatiepunten zijn:
voor Noord en Oost-Brabant: Hans Tielemans,
tel.: 040 286 35 67;
voor Midden en Zuid-Brabant: John de Jongh,
tel.: 040 253 27 68;
voor West-Brabant: Niek van Eekelen,
tel.: 0165 30 14 53.

of vraagt u gerust aan de molenaar bij u in de buurt of hij meedoet aan dit molenweekend.

De algehele coördinatie berust bij Hub van Erve van de Molenstichting Noord-Brabant,
tel.: 013 536 21 00.

Zie ook: www.molens.net/molenweekend, voor onder andere informatie over de deelnemende molens.

De watermolen te Vierlingsbeek

Vandaag de dag zijn er in het zuidoostelijke gedeelte van het Land van Cuijk weinig complete molens meer te vinden. Toch heeft in Vierlingsbeek lange tijd een grote watermolen gestaan. Wie van Vierlingsbeek naar Maashees rijdt, ziet aan zijn linkerhand nog de restanten van de vroegere watermolen: een rad en een kollergang. In dit artikel nemen we de lezers mee terug in de geschiedenis van de Vierlingsbeekse watermolen, om te laten zien dat ook het zuidoostelijke deel van onze regio op molengebied mee heeft geteld.

De bouw van de molen

Het valt moeilijk te zeggen wanneer precies de Vierlingsbeekse watermolen gebouwd is. Een stuk van 1446 in het Sambeekse dorpsarchief maakt, voor zover ons bekend, voor het eerst melding van deze molen. Veilig kunnen we echter de ouderdom van de Beekse molen stellen op omstreeks 1300.

In het jaar 1531 was de oude watermolen met het molenhuis totaal in verval. De hoge waterstand van de Vierlingsbeekse beek of molenbeek had zoveel peelwater (water uit het veengebied *De Peel* - red.) van het Venrayse te verwerken gekregen, dat de gevolgen voor de molen niet waren uitgebleven. Daarom besloot Floris van Egmond, graaf van Buren en (pand)heer van het Land van Cuijk, de Vierlingsbeekse watermolen opnieuw te timmeren. Nauwkeurig vermelden de in het Algemeen Rijksarchief te Brussel bewaard gebleven rekeningen alle posten voor materialen en lonen. Het zou bijna mogelijk zijn om van de molen een maquette te maken, zoals van de ark van Noach. We zullen proberen een overzicht te geven van de verrichte werkzaamheden en het gebruikte materiaal, zonder al te zeer in details te treden.

Hout

Bij Daem, de houtvester van Vierlingsbeek, wonende te Sambeek, werden 44 grote eiken gekocht van goed hard hout voor 36 stuivers per stuk en een totaal bedrag van 79 guldens en 4 stuivers. Met wagens werden deze bomen naar het bouwterrein vervoerd. Iedere wagen torste één boom, vermoedelijk gebruikte men ook al een mallejan. Verder werd door schipper Lenert van Broickhuysen een vracht hout van Grave naar de Bekerstaaij gevoerd, gekocht bij de houtkoopster Anna van Wissem en bestaande uit ondermeer dubbele balken, 10 grote houten, 2 grote houten met een lengte van 30 voet en 3 lange kerksparren van 25 stuivers per stuk. Met acht wagens werd deze scheepslading van de Staaij naar de molenwerf vervoerd. In Grave werd nog meer hout aangekocht. Willem van Hemelryck leverde 1800 voet dikke sluisplanken voor 30 stuivers per honderd en 926 voet zolderplanken voor 23 stuivers per honderd. Van Derick van Steenhuys werden nog 600 voet zolderplanken betrokken voor 24 stuivers per honderd. Lenert de schipper bracht dit alles met zijn schuit en trekpaard stroomopwaarts naar de Staaij. Met zes wagens werd de last naar de molen gebracht.

Kalk en mergelstenen

Van Derick Louwener, schipper uit Maastricht, kocht men door toedoen van Hermen Kipholt 42 mud onbeslagen kalk voor 7 stuivers per mud. Tevens leverde deze 1200 voet mergelsteen à 20 stuivers per honderd. Deze mergelsteen moest dienen als fundament voor het molenhuis. Met vijf wagens werd deze vracht naar de bouwplaats gebracht. Andere leveranciers van mergelstenen waren Derick Ryck, schipper uit Roermond en goed voor 200 mergelstenen van 4 voet per stuk, 100 van 1,5 voet en 300 van 1 voet.

Tichelstenen

Arnt van Huessden, landschrijver van het Land van Cuijk te Grave, zorgde voor 21000 gebakken tichelstenen. Hierbij kwamen nog 3000 stenen van Jan van Steenhuys, scholtis van het Overambt, en 5500 stenen van Goessen. Per duizend kostten ze 2 guldens, dat was dus een bedrag van 59 gulden. Met gehuurde wagens werden al deze stenen naar de molenwerf vervoerd.

Metsel- en timmerwerk

Oppermetselaar was Merten van Anxt. Hij werkte aan de fundamenten en het molenhuis gedurende 46 dagen en verdiende met de kost erbij 5 stuivers per dag. Zijn compagnon was Claes Peuwe. Peter Vosch van Venray en (zijn zoon?) Lem Peter Vossen waren meer

Jaartallen uit de geschiedenis van de watermolen

1300 Veilig kunnen we de ouderdom van de Vierlingsbeekse watermolen stellen op omstreeks 1300.

1446 Een stuk van 1446 in het Sambeekse dorpsarchief maakt, voor zover bekend, voor het eerst melding van deze molen.

1531 In 1531 besloot Floris van Egmond, graaf van Buren en (pand)heer van het Land van Cuijk, de Vierlingsbeekse watermolen, na een brand, weer op te laten bouwen en geheel opnieuw te laten timmeren.

1539 Door de hoge waterstand in 1539 was het noodzakelijk de dijken door te steken om beschadiging van de molen te voorkomen, het gevolg was dat de sluis bezweek. In de zomer van 1539 werd een geheel nieuwe sluis gemaakt.

1540 In het jaar 1540 werd de zogenaamde voorslag voor de sluis, die veel te diep was, wederom met palen en aarde tot het juiste peil teruggebracht, zodat het water langs het molenrad met meer kracht in de molenkolk kon storten.

1672 In 1672 werd wederom een nieuwe watermolen gebouwd. Het is echter de vraag of de molen van 1531 met bijkomende werken van 1539/1540 het zolang heeft uitgehouden.

tijdelijke krachten. Lenert Custers van Vierlingsbeek upperde, tegelijk met Thonis Ducker en Arnt Cremer van Groeningen. Zij moesten het naast de kost stellen met 3 stuivers per dag. Gewone werklieden, zoals Jacob van den Spuelhoff en Jan Byenburgh, die aan de fundamenten mee hielpen graven en steen en kalk bijsjouwden in manden, moesten het met 2,5 stuivers per dag doen, evenals de tijdelijke krachten Jan Claesz., Jan Scroyers en Meus Jonnesken, die een paar nachten moesten hozen en het water uit de bouwput keren.

Het Beekse molenhuis was vrij groot, daar het dak bestond uit drie gebinten of dakstoelen. Voor 24 gulden maakte timmerman Johan Claesz. uit Velp (bij Grave) uit ruw hout een geheel nieuw dak. Reyner uit de Graaf was hierbij de meester-werkman. Na 41,5 dag hard aanpakken, waren zij gereed met het molenhuis. Johan Claesz. verdiende 6 stuivers plus de kost per dag.

Intussen hield Johan Claesz. zich ook bezig met de eigenlijke molen. Met twee knechts werden in 45 dagen de molenas, het waterrad en de komme gereed gemaakt van het grove hout. Arnt Driesz. en Zyell Jansz. uit Mill zaagden voor Reyner de timmerman 32500 voet deelhout tot dikke planken voor het fundament aan het waterrad in de maalkomme.

Dak

Voor het dekken van het drie gebinten groot zijnde dak van het molenhuis werden bij Jonkvrouwe van Boicholt 3500 elzenlatten voor 28 stuivers per 100 besteld. Ercken van Dael te Beugen leverde als rietdekker 7 bundels schoven voor 7 stuivers per bundel. Andere leveranciers hiervan waren Reyntgen Claes, Arnt Cremers uit Vierlingsbeek en Jacob Dytkens. Kerstke Rovers uit Maashees zorgde voor 4500 dektenen om de schoven aan elkaar vast te binden en op het dak te bevestigen. Heyn Zoelen uit Groeningen verrichtte het rietdekken. Vooral boven naast de schouw moest hij hout en riet goed met leem bestrijken uit voorzorg voor de rode haan.

IJzerwerk

Vooral het benedenstuk van de muren bij het water diende stevig verankerd te worden. Gerrit de Smit uit (Vierlings)beek bevestigde het metselwerk aldaar met 5 zware ijzeren ankers met een totaal gewicht van 20,5 pond. Boven in de schouw plaatste hij twee

1724 Torsinck, rentmeester van de baron van Cuijk, geeft in 1724 commentaar op het bij hem ingekomen bestek. Torsinck zegt hierover dat de aannemer Van Eeten zelf moest zorgen voor de aankoop van de nodige bouwmaterialen, maar dat de Beekse ingezetenen verplicht waren Van Eeten behulpzaam te zijn bij het vervoer van dat materiaal, van de Staaij naar de molenwerf.

1736 In 1736 wordt door de pachter van de watermolen, Lamert van den Bosch, Hendrik Costers aan gehouden die, tegen de wet, boekweit heeft laten malen bij de watermolen van Venray.

1775 In augustus 1775 verdronk het oudste zoontje van Jan Claessen in de molenbeek.

1822 Godfried Kaanen uit Dommelen koopt de watermolen.

1918 Het molenhuis wordt uitgebreid, zodat bij lage waterstand ook met behulp van een motor gemalen kan worden.

1944 De watermolen met alle gebouwen worden door het oorlogsgeweld vernield. Tot op heden is de molen niet meer opgebouwd.

1970 Als herinnering aan waar eens de Vierlingsbeekse watermolen stond, wordt in 1970 de sluis van de molen hersteld en er wordt weer een schoepenrad geplaatst.

1995 Op 10 juni 1995 wordt de officiële ingebruikstelling gevierd van de uitbreiding met een kollergang met bijpassend gebouwtje. De herinneringen aan de Vierlingsbeekse watermolen zijn sindsdien een druk bezochte toeristische attractie.

grote ankers van 11,5 pond en van 9 pond. De vensters werden voorzien van 4 ijzeren spijlen van 16 pond. Het waterrad, dat van ruw hout vervaardigd was, diende lang mee te kunnen en werd daarom beslagen met 16 ijzeren banden van 3 pond per stuk. In totaal had de smid 105 pond ijzer nodig voor het bedrag van drie guldens, 18 stuivers en 9 duiten.
Voor het mechanisme van de molen was nog meer ijzer nodig. Aan het kamrad werden twee nieuwe ijzeren bouten bevestigd, aan het “schortbret” een ijzeren bout en verder waren er nog nodig drie nieuwe “schynen en scheeren”. Tenslotte werd het waterrad voorzien van een ijzeren plaat om de velgen vast te maken. Voor de rest had men ijzerwerk nodig voor diverse zaken, zoals acht scharnieren met acht haken voor 32 stuivers, om de vier nieuwe vensters op te hangen, vier grote scharnieren voor de grote deur voor 20 stuivers, twee grote dubbele banden, elk van 12,5 voet, voor de nieuwe as, zes ijzeren ringen aan de buitenmuren om de paarden van de wachtende klanten vast te maken en dan nog duizenden spijkers in de vorm van scherpnagels, lastnagels, deurnagels, zoldernagels, planknagels en latnagels.

Toezicht op en tractatie van de werklieden
Herman Kipholt, toezichthouder van de rentmeester van het Land van Cuijk, hield alles nauwlettend in de gaten en noteerde alle uitgaven voor loon, hout, steen, kalk enz. In maart 1531 was men met het werk begonnen en na 46 dagen was men klaar. Toen bracht schipper Lenert van Broichuysen het gereedschap van timmerlieden en metselaars weer naar Grave. Daem (de richterbode) van Beeck kreeg nog 2 guldens en 10 stuivers voor het beschikbaar stellen van bedden voor het werkvolk. Gezellen en timmerlieden werden voor 10 stuivers op bier getrakteerd en meester Reyner de timmerman en Merten de metselaar ontvingen ieder 24 stuivers extra, omdat zij naarstig bij het werk waren gebleven en de werklieden van vroeg tot laat hadden aangezet.

Bron: Rijksarchiefbewaarplaats Brussel: Archieven Rekenkamers nummer 26433.

Zoals de actieve leden binnen onze vereniging uit de praktijk weten, zijn er regelmatig gebreken en/of problemen die de molenaar niet zelf op kan lossen. Vroeger was dit niet anders, zoals uit het nu volgende

stuk blijkt. Allemaal weten we dat windmolens stormschade op kunnen lopen als hun natuurlijke energiebron, de wind, aantrekt tot stormkracht. Bij de Vierlingsbeekse watermolen gebeurde rond 1539 net zoiets.

Het maken van een sluis bij de Vierlingsbeekse watermolen in 1539

In januari 1539 was de waterstand in de Molenbeek weer eens zeer hoog geweest. Om beschadiging van de nieuwe molen te voorkomen was men genoodzaakt de dijk door te steken, hetgeen ten gevolge had dat de sluis bezweek. Met planken, palen, rijs en stro bracht men vlug noodvoorzieningen aan. Reyner de timmerman werkte met zijn knechts 11 dagen aan het karwei. Bij Daem, de richter (bode) waren ze in de kost. In de zomer van 1539 werd vervolgens een geheel nieuwe sluis gemaakt. Hiertoe werden bij Jan die Lew onder meer 3 grote balken gekocht voor 8 stuivers per stuk. Willem int Hemelrick leverde 486 voet sluisplanken voor 39 stuivers per honderd en Jan Rademaicker zorgde voor 7500 tichelstenen voor 2 gulden per duizend. Peter Vinck bracht deze stenen met zijn schip van Grave naar de Staaij voor 2 guldens en 5 stuivers. Jan Rutgers uit Vierlingsbeek bikte de stenen van de oude sluis schoon en leverde tevens 400 mergelblokken alsmede 16000 goedkope tichelstenen. Jan de houtzager maakte planken van in totaal 3681,5 voet hout voor 5 stuivers per honderd voet. Andere posten laten we verder met rust, daar de opsomming te eentonig zou worden. Wij vermelden nog, dat Reyner de timmerman met zijn vijf knechts 41 dagen met alles bezig was. Toen was de molensluis weer prima in orde.

In 1540 werd de zogenaamde voorslag voor de sluis, die veel te diep uitgeschuurd was, wederom met palen en aarde tot het juiste peil teruggebracht, opdat het water zich langs het waterrad met meer kracht in de molenkolk kon storten.

In 1672 werd wederom een nieuwe watermolen gebouwd. Het is echter de vraag of de molen van 1531 met bijkomende werken van 1539/40 het zolang heeft uitgehouden. Het timmerwerk werd toen onder andere uitgevoerd door een Vierlingsbeekse timmerman. Op de eikenhouten koningsas was toen te lezen: “23 februari anno 1672, gemaakt door Hendricus Heijligers, timmerman, Vierlingsbeek”.

Bron: Rijksarchiefbewaarplaats Brussel: Archieven Rekenkamers nummer 26433.

Naast het archief in Brussel bevat ook het oude archief van Vierlingsbeek nog informatie over de watermolen. Deze informatie is echter geringer, waardoor er over de periode na 1672 weinig bekend is.

Verbouwing

Veel rest ons niet meer van het oude Beekse archief. Daardoor is het niet mogelijk een korte schets te geven van de oude, in de tweede wereldoorlog verwoeste, watermolen. Gelukkig is een brief van G. Torsinck, rentmeester der Cuijkse domeinen, over de bouw van die watermolen behouden gebleven. Torsinck geeft namelijk in 1724 commentaar op het bij hem ingekomen bestek over een verbouwing. Dit moest immers door hem, als rentmeester van de baron van

De voorzijde van de vroegere watermolen van Vierlingsbeek

De restanten van de Vierlingsbeekse watermolen na de verwoesting door Duitse troepen in 1944

Cuijk goedgekeurd worden. Torsinck zegt nu, dat de aannemer Van Eeten zelf moest zorgen voor de aankoop van de nodige bouwmaterialen, maar dat de Beekse ingezetenen verplicht waren Van Eeten behulpzaam te zijn bij het vervoer van dat materiaal van de Staaij naar de molenwerf.
Het zal duidelijk zijn dat deze Beekse watermolen niet de oudste molen van Beek was.

Ongeval
Bij de Beekse watermolen had in de tweede helft van de 18e eeuw ook nog een tragisch ongeval plaats. In de zomer maakte de Vierlingsbeekse jeugd regelmatig gebruik van de zwemgelegenheid bij de molen. Helaas verdronk in augustus 1775 het oudste zoontje van Jan Claessen in de molenbeek. De dorpsregenten konden bij lijkschouwing niets anders dan de dood constateren, waarop de ambtman van de stad Grave en het Land van Cuijk, M.C. Pasques de Chavonnes, verlof gaf tot begraven.

Bronnen:
Oud-archief der Gemeente Vierlingsbeek, nummers 16 en 33.
Tijdschrift *Merlet*, 6e jaargang, november 1970

Als we inmiddels aangekomen zijn na de Napoleontische tijd, in 1822, komt de molen in particulier bezit van Godefridus Kaanen uit Dommelen. Dit is een van de voorouders van de huidige eigenaar van de restanten van de Vierlingsbeekse watermolen, Harry Kaanen.

De opkomst van de verbrandingsmotor heeft ook zijn invloed op de molengeschiedenis van Vierlingsbeek. Om ook bij lage waterstand te kunnen malen wordt omstreeks 1918 het molenhuis uitgebreid, zodat ook op motorkracht gemalen kan worden.

Net zoals zovele andere molens heeft de Vierlingsbeekse watermolen de tweede wereldoorlog niet overleefd. Door terugtrekkende Duitse troepen werd de molen eind 1944 geheel vernield. Tot op heden is er nooit meer een maalvaardige molen opgebouwd.
Dit betekent echter niet dat er vandaag de dag geen zichtbare herinneringen aan de ooit zo grote watermolen van Vierlingsbeek meer zijn. In 1970 wordt een begin gemaakt aan de situatie zoals we die nu kennen. De sluis van de molen wordt in ere hersteld en er wordt weer een schoepenrad in de molenbeek geplaatst.
Sinds 10 juni 1995 is op de plek waar ooit de Vierlingsbeekse molen stond ook een kollergang te zien, in een bijpassend gebouwtje. De restanten van de molen zijn sindsdien een drukbezochte toeristische attractie.

Tekst: Harry Kaanen
Bewerking tekst: Marko Sturm
Foto's: Archief Harry Kaanen

Harry Kaanen is de eigenaar van de restanten van de watermolen van Vierlingsbeek.

Omroep Brabant

Op 14 januari 2000 vond in het café “de Heeren van Cuijk” van de Streekschouwburg in Cuijk een live radio-uitzending van Omroep Brabant plaats. Daar het programma “Weekend in Zicht” toegespitst was op de plaats Cuijk had men Ben Verheijen als plaatselijk molenaar uitgenodigd om zijn zegje te doen over z’n molen de “Jan van Cuijk” en alles wat daarmee te maken had. Er stonden hem hiervoor welgeteld 7 minuten ter beschikking. Omdat “alleen” zijn ook niet alles is, had Ben nog een paar geestverwanten uitgenodigd om hem hierbij te vergezellen. Daar zij ook een paar vragen mochten beantwoorden bleef er voor Ben nog minder tijd over. Het moet gezegd, die beschikbare tijd werd goed benut en degenen die Ben kennen, kunnen zich daarbij beslist een voorstelling maken. Mari Goossens en Frits Harteman – de geestverwanten – mochten omdat hun “zendtijd” wel erg kort was geweest, aan het eind van de uitzending nog wat over de vereniging en het werven van vrijwillige molenaars zeggen, maar dan tussen twee ademhalingen in.

Verder werd het programma voor het overgrote deel gevuld met interviews waaraan medewerkten Gé Reinders met Limburgstalige liedjes zoals o.a. “Blaosmuziek” en de Plezierdichters Frank van Pamelen, Johan Hoogeboom en Jan J. Pieterse. Deze laatste maakte nog een rijmpje over de molen. Zoiets als: Als het kind van de molenaar met de wieken speelt, krijgt men Molenaars kindermeel.

De gehele uitzending duurde een uur en was wat ons betreft een gezellige bijeenkomst met veel humor en virtuoos pianospel waarbij, al was het maar kort, de molenwereld en die van het Land van Cuijk in het bijzonder weer eens publiekelijk de aandacht kreeg.

Tekst: Frits Harteman

Molenstenen gevonden in Cuijk

Tijdens de sloop van het NCB-gebouw te Cuijk in 1999 zijn een paar molenstenen opgegraven. Naar aanleiding hiervan heeft de heer Jan Koeling uit Cuijk gemeend deze stenen te moeten documenteren om zodoende een en ander voor het nageslacht vast te leggen. Een kopie hiervan met foto’s heeft hij via Ben Verheijen aan de vereniging doen toekomen.

Alvorens een uitwerking van zijn verslag hieronder te publiceren, willen wij in een kort historisch overzicht de molens memoreren die op deze plaats hebben gestaan, waarbij helaas moet worden aangetekend dat er van de molen van Van den Eijken weinig bekend is. Dus mochten er onder U zijn die van deze molen meer bijzonderheden weet of in zijn of haar bezit heeft dan houden wij ons hiervoor gaarne aanbevolen.

Geschiedenis van de Cuijkse molens

Zoals U wellicht weet heeft Cuijk in het verleden, zoals zoveel dorpen, een standerdmolen op zijn grondgebied gehad. Deze molen heeft op de Zandberg gestaan, even ten Westen van de spoorwegovergang. Ook deze molen – de molen van Poos – heeft in het verleden te maken gehad met natuurgeweld. Volgens een bericht in de Graafse Courant werd de molen op 28 juli 1855 door de bliksem getroffen. Middels een advertentie in de Echo(?) van 16 april 1885 wordt de “Standaard-, Windgraan- en Schorsmolen” met woonhuis en tuin namens A.T. van Riet te koop aangeboden. Volgens Willem van Riet –

De oude standerdmolen van Poos aan de spoorlijn van Cuijk. De molen was zojuist getroffen door de bliksem en zodanig beschadigd, dat hij werd afgebroken.

G. van den Eijken

bericht het geachte publiek, dat hij op 1 November 1898 de zaak van den Heer G. POOS, Molenaar te *Cuijk*, zal voortzetten. Hij zal de oude bekende prijzen en gebruiken handhaven.

Tevens bericht hij, dat bij hem allerlei GRANEN als Rogge, Tarwe, Mais, Garst, Boekweit, enz. verkrijgbaar zijn tegen billijke prijzen à Contant.

Ook levert hij prima Duitsche en Belgische

ANTHRACIET

van de beste mijnen, in alle afmetingen als van 80/100 m.M., 50/80 m.M., 25/40 m.M., en 17/80 m.M., alsook beste Duitsche gewone

KACHELKOLEN.

Een *nette* en *prompte* bediening belovend, beveelt hij zich beleefd aan.

Via deze advertentie laat molenaar Van den Eijken weten dat hij de zaak van molenaar Poos overneemt.

molenaar in Beers – heeft hij in maart 1884 zijn zoon Nol meegeholpen om het bovenwiel op de Kuykse molen (die hij terloops een oude molen noemt) te voorzien van een nieuwe voering. Nol (Arnoldus Theodorus van Riet – later molenaar op de Jan van Cuijk) heeft dus blijkens de advertentie zijn molen te koop aangeboden. De koper Gerardus (Grad) Poos heeft echter niet veel plezier van de molen gehad. De molen wordt in juni 1888 weer door de bliksem getroffen en wel zodanig dat hij niet meer hersteld wordt en vervolgens wordt afgebroken. In een advertentie in de Echo van 20 september 1898 dus 10 jaar later, laat G. van den Eijken weten dat hij per 1 november 1898 de zaak van de heer G. Poos – molenaar te Cuijk – zal voortzetten. Of de beltmolen van Van den Eijken die op dezelfde plaats als de standerdmolen is gebouwd toen al aanwezig was, is niet bekend (althans niet bij schrijver dezes). Deze molen, waarvan zoals reeds gezegd weinig bijzonderheden in omloop zijn, wordt tijdens de eerste wereldoorlog gesloopt. Op zijn plaats verrijst een gebouw dat in de loop der tijden voor verschillende doeleinden is gebruikt. In maart 1999 wordt het als NCB bekend staande gebouw gesloopt. Na de sloop ontdekt de heer Jan Koeling een paar molenstenen die zijn

De stenen beltmolen van Van den Eijken, versierd ter ere van de geboorte van prinses Juliana

opgegraven. Zoals boven vermeld legt hij de gegevens te weten maten en bijzonderheden op papier en dia's vast. De gemaakte dia's laten zien dat één steen een links scherpsel heeft en de andere een rechts. Mogelijk dat de steen met het linkse scherpsel dienst gedaan heeft op de standerdmolen maar als de standerdmolen ook een achtermolen gehad heeft zou de steen met het rechtse scherpsel er ook dienst gedaan kunnen hebben. Misschien wel als runsteen, de molen was immers volgens de advertentie ook een schorsmolen. Het kan natuurlijk ook zijn dat de steen met het linkse scherpsel afkomstig is van de standerdmolen en die met het rechtse scherpsel van de beltmolen van Van den Eijken. Dus wat dat betreft is er nog het een en ander te onderzoeken en wie weet komen we er nog ooit achter.

Opgegraven stenen

Op 24 maart 1999 zijn in Cuijk aan de molenstraat, bij de sloop van het NCB-gebouw twee blauwe molenstenen opgegraven. De heer J. Koeling heeft deze stenen opgemeten en beschreven. In de tabel op de andere pagina staan de gegevens van beide stenen.

De eerste steen was aan de opgemeten kant in het midden aangesmeerd, vroeger is deze kant kennelijk als maalvlak gebruikt, daarna zijn de uitsparingen voor de rijn opgevuld. Nu zitten er uitsparingen voor een viertaksrijn aan de onderzijde, die niet is opgemeten. Wel zijn de maten van deze uitsparingen door het kropgat heen opgemeten. In figuur 1 staan deze maten.

De twee opgegraven stenen bij elkaar. Achter op de foto steen 1 en vooraan steen 2.

De achterste steen op de andere afbeelding van dichtbij. De dichtgesmeerde uitsparingen voor de rijn zijn goed te zien.

Steen 2 was tot de kraangaten gebruikt, waardoor twee uitsparingen in het maalvlak te zien zijn. In figuur 2 staat een schets van de afmetingen.

Na de ontdekking heeft de heer Koeling geprobeerd met hulp van gemeente Cuijk de stenen aan te kopen. Zijn poging daartoe is niet geslaagd, omdat de sloper de molenstenen al verkocht had voor decoratie van de vloer van een bungalow.

Onderzoek stenen: Jan Koeling
Foto's: Jan Koeling en
Foto Archief Dienst Cuijk
Historisch onderzoek: Frits Harteman
Uitwerking: Marko Sturm

Literatuur:
Molens in het Land van Cuijk, 1988, Ir. R.H. Verkerk
Merlet, Orgaan van de Historische Kring Land van Cuijk, nummer 4, 1996
Stichting Foto Archief Dienst, Cuijk
Dagboek Willem van Riet – molenaar te Beers

Technische gegevens van de gevonden stenen

		1 (boven)	2 (onder)
diameter (m)		1,50	1,40
dikte (m)		0,28	0,25 (18 cm blauwe steen en 7 cm beton)
diameter kropgat (m)		0,33	0,30
groeven:	buitenrand	120	80
	kropgat	60	40
kraangaten:	aantal	4	2
	diameter (cm)	4	4
	diepte (cm)	11–12	
lengte korte groeven (cm)			22,5

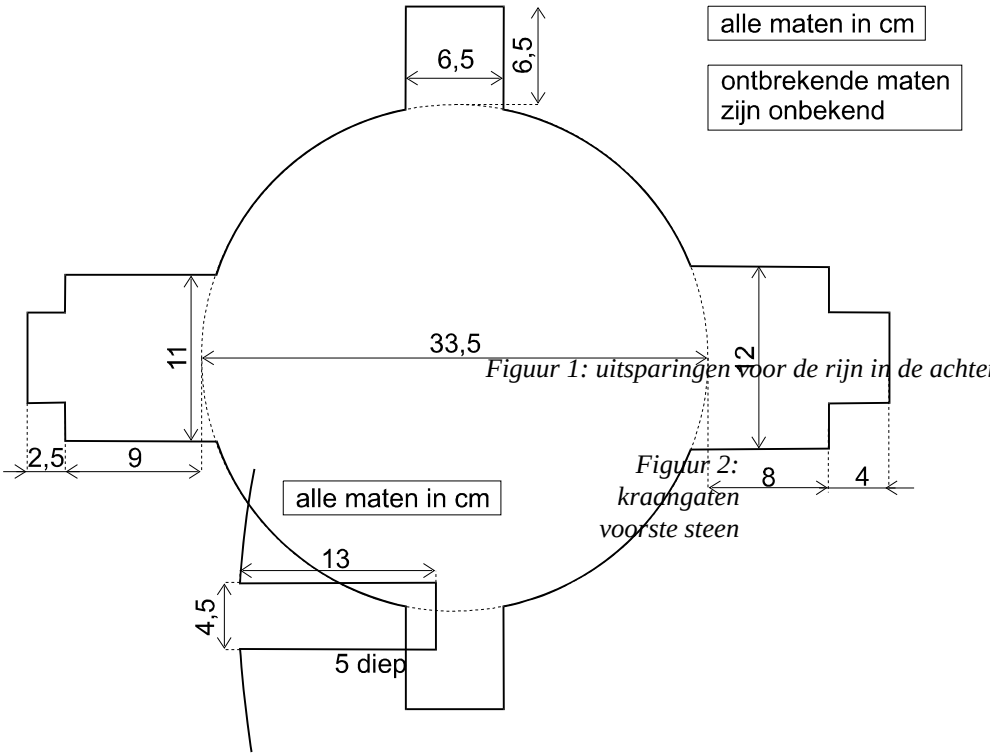

Figuur 1: uitsparingen voor de rijn in de achterste steen

Figuur 2: kraangaten voorste steen

Vijftien jaar Molenvrienden

Hoe verging het de molenaars en hun molens

Met het 15-jarige bestaan en ook het 15-jarige bestaan van de Molenvriend is er weer veel teruggekeken. Ondanks dat ook ik natuurlijk vele herinneringen heb uit deze beginjaren en de eerste 2 besturen, wil ik in dit artikel eens een analyse maken van de toestand van de molens na 15 jaar vereniging. Hoe was de toestand 15 jaar geleden, hoe is hij nu en wat hebben wij geleerd over deze molens. Als foto's bij het artikel heb ik nu eens niet voor de molens zelf gekozen, maar voor de molenaars zoals ze bij de start actief waren. Helaas heb ik niet veel foto's hiervan, maar ook dit vastleggen hoort bij de archivering van de vereniging. Sommige van deze foto's heb ik later van bezoekers gekregen. De foto's van het billen zijn met mijn eigen camera gemaakt.

De rondrit begin ik bij Gassel, die in 1985 net sinds lange tijd weer kon draaien. Het kruiwerk was net vervangen, ook de windpeluw was nieuw en de biotoop verbeterd. De molen is in de loop van de tijd verder verbeterd en veranderd. Het wiekenkruis is uitgerust met Van Bussel stroomlijnneuzen en de as is, na een gevonden scheurtje, vervangen. De neuzen waren niet origineel, doch zeker noodzakelijk gezien de biotoop en de vele draaiuren die de molen moet maken om aan voldoende subsidie te komen. Helaas moest ook de vangtrommel er aan geloven en kreeg de molen een wipstok. Zeker bij deze molen uiterlijk geen aanbeveling, omdat het hier waarschijnlijk niet om een verplaatst achtkant gaat. Het gehele achtkant van Gassel is opgebouwd zonder kruizen (de hondsoren zijn wel aangebracht) in de velden en er is duidelijk ruimte tussen de vaste en losse bintbalken. Dit impliceert dat de molen waarschijnlijk "nieuw" is gebouwd in Gassel. Dit is dan meteen ook de reden waarom de molen riet heeft gekregen. Door de losse constructie van het achtkant scheurde het dakleer vaak kapot. Riet kan er beter tegen, dus nadat Linden in 1956 riet had gekregen, volgde Gassel in 1962. Dit riet leidde in de 80'er jaren weer tot het aanbrengen van een wipstok, waardoor de molen er aan de buitenzijde uitziet als een verplaatst Zuid-Hollands achtkant, wat zijn interieur en constructie verloochent. Gelukkig is het interieur weer redelijk authentiek, zonder geheel vernieuwd te zijn. Al met al een nu veel draaiende molen, waar we ook qua cultuurhistorie zeer zuinig op moeten zijn.

De achtkante collega in Linden was bij de oprichting van de vereniging nog niet draaivaardig. Al snel kwam hierin verandering. Deze molen was al eerder overgegaan op rietbedekking, welke hij natuurlijk op zijn vorige standplaats, de Zuidplaspolder ook al had. Aan de molen is veel vernieuwd bij de restauratie, noodgedwongen, maar typische kenmerken van de Zuidplaspolder, zoals het varkenswiel i.p.v. een bonkelaar zijn bewaard gebleven. Zeker de opstelling van de molen, boven op een vierkant woonhuis maakt het tot een interessant object.

De molen "De Hoop" in Beers is en blijft een zorgenkindje van de vereniging. Net na de oprichting van de vereniging bracht het bestuur een bezoek aan deze molen, waar toen de kap nog op zat. Door de duivenstront ploeterend, soms wel 10 cm dik, werden alle zolders bekeken. Het plastic wat de laatste eigenaar van de Besselaar tegen de binnenzijde van de kap had gespijkerd, had een groot gedeelte van het interieur gered. Het spoorwiel bleek beschilderd te zijn, naar goede Oost-Brabantse traditie. Later werd besloten om de kap te verwijderen en de nog bruikbare onderdelen op te slaan bij de toenmalige gemeente Beers. Deze onderdelen staan nog steeds op de gemeentewerf, zoals het bovenwiel en de insteekas. Toch is er nog steeds niet veel zicht op restauratie en kan men al jaren spreken van een status-quo, ondanks de aanwezigheid van een stichting die zich voor de restauratie sterk maakt.

De molen "Jan van Cuijk" mag wel als stammolen voor de vereniging gezien worden. Het grootste gedeelte van de molenaars die de vereniging hebben opgericht, hebben hier hun opleiding genoten. Zij kennen nog de toenmalige problemen, zoals het ontzien van de Franssen-roede bij zeilvoering, omdat deze te slecht was en het naar beneden komen van de keerkuip. (Theo probeerde hem nog terug te koppen, wat gelukkig net niet lukte).Voor de molen zelf geldt vooral de biotoop en de groene aanslag op de witte romp als een groot probleem. Vele biotoopsuccessen zijn de afgelopen jaren geboekt, het blijft echter dweilen met de kraan open, omdat men geen invloed heeft

Robbert aan de meelbak van de Jan van Cuijk

op aanplant in tuinen. De groene aanslag op de romp is een ontsiering voor het dorp.

"De Vooruitgang" te Oeffelt is een van de grote veranderingen sinds de oprichting van de vereniging. Tijdens de oprichting een kale romp met de grote schuin uitlopende inrijpoort en het molenaarshuis op de hoek. Nu een fraai gerestaureerde molen maar helaas zonder molenaarshuis. Wel jammer dat de molen zo Gelders gerestaureerd is. De zware balken en het gevlucht zien er niet Brabants uit. Dat er zwichtlatjes op zitten is nog tot daar aan toe, maar dat ze ook nog gebruikt worden!! Historisch gezien is er natuurlijk niets origineel aan het interieur van de molen.

Beugen was aan het begin van de tachtiger jaren een pas gerestaureerde molen, die geregeld draaide. Theo en Gerrit draaiden met de molen en leidde molenaars op. Na het vertrek van Theo naar Oeffelt nam Frits het over en draaide totdat een restauratie noodzakelijk bleek. In eerste instantie zouden de balken vervangen worden. Een rapport van Nico Jurgens over de wipmolen herkomst van het interieur leidde echter tot nieuw inzicht bij de Rijksdienst en een zodanige aanpassing, weliswaar met aanmerkelijke meerkosten, dat alle balkkoppen aangegoten moesten worden en de molen verhit werd om al het ongedierte te doden. Alleen het muurwerk en de staart bleven liggen omdat er een discussie gaande was over het te gebruiken mortel voor het voegen. Eindelijk is er nu duidelijkheid en wordt het muurwerk dit jaar gevoegd. Al met al een molen waar we qua interieur heel zuinig op moeten zijn en waar nog wel wat onderzoek nodig is om de wipmolen nog beter te construeren en te onderzoeken welke molen het geweest is.

Oploo was in de tachtiger jaren een probleemgeval, of eigenlijk twee. De gemeente Oploo schilderde bijna jaarlijks de standerdkast, maar inwendig werd er niets gedaan. Molenaar Rutten draaide zelden met de molen en dat was wel te zien. Echter qua interieur was het een zeer fraaie standerdkast. Schilderingen van molentjes, gemaakt in de oorlog, op de meelbak en vele inkervingen in de balken vertelden allen hun eigen verhaal. Enkele kleine restauraties verder is de standerdkast nu maalvaardig, maar er zijn wel vele versieringen en inkervingen verdwenen. Helaas is er door onze vereniging in die tijd zeer slecht gedocumenteerd, zodat bijvoorbeeld de schilderingen op de meelbak voorgoed verloren zijn. Toch ademt de oude standerdkast, misschien is hij wel ouder dan tot nu toe vermeld wordt in de boeken en heeft hij voor Den

Robbert aan het klampen onder toeziend oog van Albert van Koot

Dungen nog op een van de stadswallen van 's-Hertogenbosch gestaan, nog steeds een speciale sfeer uit, vanwege de vele oude balken en inkervingen. De watermolen was in het begin van de tachtiger jaren zeker niet draaivaardig. Een slecht rad, te weinig water, een slecht buitenlager en vele losse onderdelen in het interieur gaven de toestand van toen weer. Theo heeft met enkele leerlingen nog wel wat noodreparaties uitgevoerd aan het rad en lager, maar echt goed is het nooit geworden. Uiteindelijk kreeg Harry Beijk opdracht de molen te restaureren en werden er afspraken gemaakt met het waterschap over watertoevoer op bepaalde zaterdagen en over een bedienbare sluis in de afvoervijver om het waterpeil wat te verlagen tijdens het draaien. Weliswaar is er nu een muur doorgebroken in de molen om de schietbaan van het Gilde mogelijk te maken, maar dit heeft geen consequenties voor het aangezicht op het molengedeelte, wat er nog steeds origineel uitziet, en het leidt natuurlijk wel tot meer toezicht op de molen nu er vaker mensen aanwezig zijn.

Wanroij was ook bij de oprichting van de vereniging net gerestaureerd. Echter om hem op de monumentenlijst te houden waren er nog wat oude onderdelen gebruikt, die niet helemaal optimaal waren. Een jaarlijkse bonte knaagkever behandeling, vanwege garantie van de leverancier, mocht echter niet baten. De as moest vervangen worden evenals later de uiteinden van de kruisplaten. Historisch gezien is er van deze molen na de ineenstorting niet veel meer over, alhoewel er door het gebruik van eiken planken nog wel wat sfeer behouden is. De steenkoppels hebben ons in de loop der jaren heel wat inspanningen gekost. De fraaie foto's van het billen van de achtermolen, onder toeziend oog van Jan van Woezik, geven niet de problemen weer. De stenen waren zo slecht gegoten dat er bij het billen bij het kropgat hele brokken afbraken. Ook een fraai probeersel was de slijtvast ruwe laag op de trap om uitglijden tegen te gaan. Eddy Derks nam het spul mee van het leger, waar het werd gebruikt op tanks. Het opbrengen duurde 1 dag en het hield ook bijna 1 dag.

Sint-Hubert was een duidelijk buitenbeentje in het begin van de tachtiger jaren. Molenaar Vereijken was overleden en had zijn molen zodanig achtergelaten, dat het eruit zag alsof hij ieder moment terug kon komen om te gaan malen. Overal lagen stapels jutte zakken en hingen bossen binttouwtjes. Voordat Paul Serlie als molenaar hier ging draaien heeft hij eerst alles gefotografeerd, voordat het opgeruimd werd. De molen bleef echter een probleem omdat hij moeilijk kruide. Later is er samen met Jan Selten weer een opstart geweest, echter weer met veel problemen vanwege vooral het kruien. Toen de gemeente de molen kocht en liet restaureren werd er door de vereniging een contract getekend. Hierover kunnen we maar beter niet verder uitweiden. Uiteindelijk is alles hier toch nog goed gekomen. De bomen verdwenen uiteindelijk toch. Het voeghout aan de rijklampzijde scheurde nog door schimmelvorming, logisch als het voeghout zolang achter een eik heeft gestaan en dus niet droogde.

Robbert en Ben aan het billen op de loper van de achtermolen van Wanroij

Mill is juist een van de molens die duidelijk de verkeerde kant is opgegaan. Bij de oprichting nog een draaiende molen, nu het grote probleemgeval van de streek. Eigenaar Van Kempen liet het draaien vaak aan de vrijwilligers over, maar was nog wel geïnteresseerd in de molen. Zijn zoon nam alles over en bouwde er een fitnesscentrum. Vervolgens bouwde een aannemer er een woning met als dak de belt en in die tijd werd de molen steeds slechter, draaide ook nooit meer. Vervolgens kwam de kap open te liggen en leek alles hopeloos. Inmiddels zijn er echter alweer werkzaamheden uitgevoerd, maar blijft de toekomst vaag en onzeker en is de molen nog steeds niet draaivaardig.

In Haps draaide Piet Peters, geholpen door Cor Roeven en ondergetekende met de Mariamolen op zaterdagen en zondagen. Later stopte Cor ermee en liet Piet zich steeds minder zien. Samen met Don heb ik gedraaid tot het niet meer ging met Peters. De molen werd inmiddels gerestaureerd, nieuwe schoren, nieuw koppel, maar draaien gebeurde nog zelden. Later probeerde Don het weer, onder verantwoordelijkheid van Peters, met weer hetzelfde resultaat. Inmiddels trok Peters zich terug en kon Don er weer gaan draaien, maar was er ook weer een restauratie nodig. De lange spruit en de tafelementen werden vervangen en de molen was weer maalvaardig. Qua interieur is het een fraaie molen met vooral door de beperkte lichtinval veel sfeer. Een raam op de maal- en luizolder en twee ramen op de steenzolder is ook erg weinig voor een molen. Aan de opbouw van dit zeskant is nog veel onderzoek te verrichten, voordat ook deze molen zijn geheimen prijs geeft. Fraai is zeker het feit dat alle drie de steenkoppels gelagerd waren in bintbalken en dus niet verstelbaar waren. Verder is er nogal wat gerommeld met enkele en dubbele veldstijlen en met gerepareerde kruizen.

In Rijkevoort liet Marcel Verbruggen, soms geholpen door Jos van de Ven, de molen draaien. Malen deed hij toen al lang niet meer. Na de dood van Marcel, nam Johan Reijnders het over, voordat ikzelf in 1985 molenaar werd in Rijkevoort. De molen stond toen al te koop. Na de koop door de gemeente was alles te slecht om mee te draaien, en stond de molen stil tot aan de restauratie, waarbij vooral de stelling, het gevlucht, de kapbedekking en de balkondersteuningen aan de westzijde onder handen werden genomen. Ondertussen was de parkeerplaats voor de winkel opgevuld, waarbij het hele aangezicht van de molen, inclusief de verbinding tussen de molen en het molenaarshuis is geruïneerd. Alleen al het feit dat de gemeente Wanroij dit onder druk heeft goedgekeurd, is voor mij voldoende bevestiging dat ze opgeheven konden worden. Na de restauratie werd de molen in fasen inwendig steeds verder gecompleteerd. De muren werden schoongemaakt, steenkoppel nagekeken, elektriciteit aangelegd. Nog steeds is dit alles niet voltooid, maar na de komende restauratie is alles waarschijnlijk weer in goede conditie. Het onderzoek naar de herkomst van de molen is nog niet afgerond, omdat de afkomst nog niet is vast te stellen. Wel is al het inwendige materiaal opgemeten en gereconstrueerd. Het betreft hier een Zuid-Hollands achtkant, waarschijnlijk van een zaagmolen, wat bijzonder compleet is. Tezamen met de schilderingen op de koning en het spoorwiel en de twee oude panden in chaletstijl, die hopelijk binnenkort op de monumentenlijst komen is het een zeer fraaie monumentale combinatie. Helaas sluit de omgeving daar nog niet bij aan, gezien de veel te hoge bomen op de Brink, die een tweede restauratie in 10 jaar noodzakelijk maken.

Al met al blijkt dat er in 15 jaar nog veel is veranderd. De toestand van vele molens is duidelijk verbeterd en de meeste draaien zeer geregeld. Ondanks dat er nog niet op iedere molen 2 gediplomeerde molenaars draaien is er zeker geen tekort aan molenaars.

Foto's en tekst : Robbert Verkerk

Molenherinneringen

Op een woensdagavond ga ik op bezoek bij Jan van Haren, molenaar van de molen “Bergzicht” te Gassel. Het doel van het bezoek is het vastleggen van het verhaal van de laatste nog actieve vakmolenaar in het Land van Cuijk. Toen de vereniging “Molenvrienden Land van Cuijk” werd opgericht waren er nog meerdere vakmolenaars actief. Langzaam zijn ze allemaal opgehouden of overleden. In Gassel gebeurde juist het tegenovergestelde. De stilstaande molen van Gassel werd opgeknapt en Jan zijn vader en later Jan zelf maalden weer met de molen en maakten de molen tot de meest draaiende van de streek.
Op de tafel lagen folders van Kreta. Dus begon het gesprek niet met het verleden, maar met de toekomst. Met een kaart op tafel wordt kort duidelijk gemaakt waar de Lassithi hoogvlakte zich bevindt, waar de meeste windmolens worden aangetroffen, waar de watermolens, maar ook hoe je het beste Knossos kunt bezoeken.

Molen van Gassel tussen 1910 en 1920, gefotografeerd vanuit het zuiden

Inmiddels is de koffie op tafel verschenen en begint het gesprek over de Gasselse molen. Jan van Haren zijn vader kocht de molen in 1929 van molenaar Frans Litjens (familie van Harrie Litjens, molenaar van Grave). De molen verkeerde bij de koop in een slechte staat van onderhoud. De molen had toen een Franssen-roede als binnenroede, deze is pas in 1984 verwijderd, en nog een houten buitenroede. Inwendig was de molen uitgerust met drie koppels maalstenen. Een van die koppels was een schorssteen en deze werd na de koop meteen verwijderd. Molenmaker van Asperdt uit Heeswijk kon na de koop de molen meteen goed onder handen nemen. Hierbij werd ook de houten buitenroede vervangen door een tweedehands potroede uit 1898 (nr. 1619). Deze roede is ingekort, waardoor de nummers nu bijna aan het uiteinde zitten.

De molenaar zelf ging ook meteen aan de slag. Aan de noordwestzijde van de molen werd de bekende groene schuur gebouwd. Verder werd er een Dekkers gloeikopmotor geïnstalleerd. (Deze is na de oorlog verwijderd). Jan kan zich de ellende van zo’n gloeikopmotor nog herinneren. Warmstoken voor je begint, een scheurende waterpomp omdat het te heet werd. Het is dan ook niet vreemd dat er na de oorlog een elektromotor voor in de plaats kwam. Van de toestand van de molen zo kort voor de oorlog heeft Jan in de bijkeuken nog een schilderij hangen. Sommige zaken, zoals de trap naast de inrijpoort de belt op, is gedeeltelijk gereconstrueerd naar aanleiding van dit schilderij. Op de belt is ook Jan zelf vereeuwigd, op zijn driewielertje!!

De molen heeft vroeger ook een zagerij gehad, er zit nog een rondsel op de maalzolder, en een pelsteen. Deze waren echter in 1929 al verwijderd. De zagerij had niets te maken met de zaagmolen aan de overzijde van de provinciale weg. Op een oude kaart van Gassel toont Jan de plaats van deze zaagmolen. Op de kaart staat ook de omschrijving zaagmolen. Jan zijn vader was vroeger bestuurslid van de Onderlinge Brandwaarborgmaatschappij St.-Donatius. In dat bestuur zaten toen ook H. Trouwen uit Heeze, hij vervulde de functie van secretaris/penningmeester en was tevens voorzitter van de molenaarsvakbond St.-Victor, J. Franssen uit Erp, hij vervulde de functie van voorzit-

Achtkante grondzeiler van Velp na de roedbreuk

ter, J. Sanders uit Lieshout en B. Kees uit Budel. In de oude papieren zat ook de eerste lijst van deelnemende molens uit 1850 bij de oprichting. Een zekere Hermans uit Gassel had drie molens ingeschreven, Bergzicht en de zaagmolen uit Gassel en een Graafse standerdkast. Misschien is dan ook de zagerij wel aangebracht in de Bergzicht toen de zaagmolen aan de overzijde afgebroken is. Overigens de Onderlinge Brandwaarborgmaatschappij St.-Donatius is in 1970 ontbonden.

Bij het horen van de naam “Bergzicht” moet Jan tussendoor nog even iets kwijt. In boeken zoals Molens in Brabant van Van Bussel en De Brabantse Molens van Zoetmulder staat dat de molen zo heet vanwege de kleine terpjes die in de omgeving te zien waren, natuurlijk voordat het bos verscheen. Volgens Jan zijn vader heette de molen echter Bergzicht omdat je vanaf de molen “De Mookse Berg” (Mookerheide) kon zien.

Na de oorlog was de molen weer aan reparatie toe. Kruien met het oude rollenkruiwerk was bijna onmogelijk geworden, dus Jan mocht met zijn vader en Hein van Asperdt mee op een rondreis langs oorlogsslachtoffers om te kijken of ze nog ergens een goedkoop Engels kruiwerk op de kop konden tikken. De eerste molen die bezocht werd was die van Vortum. Hier stond volgens Jan niet meer dan een stuk muur overeind dus er viel niet veel meer te halen. De tweede molen was Vierlingsbeek, waar de hele kap vanaf geschoten was. Uiteindelijk vonden ze een kruiwerk bij de molen van Van Aarssen in Oostrum bij Venray. Het kruiwerk werd gekocht, maar nooit geplaatst in Gassel.

Dit bezegelde dan ook meteen het lot van de molen. De windpeluw was zo slecht dat de pot-roede op de grond kwam te staan en de molen werd stilgelegd. In de molen verdween de Gloeikopmotor en er kwam een elektrisch koppel. Later werd er ook een hamermolen geplaatst in de gang naar de zuidzijde.

In 1961 was de molen dan weer toe aan een restauratie, uitgevoerd door Huub Beijk. De molenaar had zelf de windpeluw proberen te verhogen door er platen op te leggen, doch Beijk heeft deze weer verwijderd en er oude spoorbielzen onder gelegd. Het koppel blauwe stenen werd toen verwijderd. Een ligt er in de tuin bij Peter van Haren achter het huis. Jan kijkt er wel eens met begerige ogen naar, maar helaas hij is niet meer zijn eigendom. Op de planning staat nog steeds een rondreis langs watermolens in Wallonië met Harrie Kaanen om te kijken naar een tweede

Beltmolen van Escharen met de kerk

koppel. De grootste uiterlijke verandering in 1961 was de rietpels. Linden was Gassel in de vijftiger jaren reeds voorgegaan en omdat het asfaltpapier steeds scheurde, werd er in Gassel ook voor riet gekozen. Zo begon de molen er steeds meer uit te zien als een verplaatste Zuid-Hollandse poldermolen. In de tachtiger jaren werd dat nog versterkt door de wipstok. Op zich is dat natuurlijk een logische aanpassing, want riet met een trommelvang is vragen om moeilijkheden. Pas als je nu binnenkomt in de molen zie je dat het onmogelijk een Hollands achtkant kan zijn. Geheel uitgerust met stijlen, regels, bintbalken en korbelen maar zonder kruizen en alleen hondsoren, heeft de molen veel weg van een lokaal product. Misschien is hij na de brand bij het beleg van Grave, wel door een lokale timmerman weer opgebouwd. Het zwakke achtkant, zonder kruizen en met lucht tussen de bintbalken, doch wel gebouwd met zware stijlen, zorgde ervoor dat het asfaltpapier slechts een kort leven beschoren was. Asfaltpapier ging al snel kapot, zie de foto van “De Kouwenoord” in Velp, maar in Gassel moet dit nog erger geweest zijn.

De molen draait nu sporadisch, maar in de zeventiger jaren staat hij wederom stil. Aan het eind hiervan begint Jan zelf weer wat te repareren aan de molen. De voorzomen worden onder andere opgeknapt. Om meer subsidie te krijgen vult Jan in dat de molen maalt. Dhr. Korpershoek meldt meteen dat de RDMZ hier niets van gelooft, en dat de subsidie weer is teruggedraaid. Jan kan praten als Brugman, vertelt dat hij zelf er zoveel voor heeft gedaan door de borden te repareren, maar het helpt in eerste instantie niets. Doch iets later meldt Korpershoek dat er ongeveer f 80.000,- beschikbaar is voor de Gasselse molen. In 1984 wordt het kruiwerk eindelijk vervangen, ongeveer 35 jaar na de aankoop van het Oostrumse kruiwerk. Eindelijk heeft de Bergzicht zijn Engels kruiwerk. Verder wordt er veel in de kap vervangen, de windpeluw, de ijzerbalk, de penbalk en een voeghout. Ook de oude Franssen roe wordt vervangen door een gelaste roede. Om toch goed te kunnen draaien met de molen krijgt hij Van Bussel stroomlijnneuzen. Vele molens verloren vanaf 1960 in onze streek deze neuzen en de enige die ze kreeg was dus Gassel. En juist deze molen had ze nooit gehad.

Ondertussen streed onze vereniging, onder leiding van de toenmalige biotoopwachter Eddy Derks, voor een verbetering van de biotoop. Als je nu bij de molen komt lijkt het er niet op, maar ik kan uit ervaring zeggen, het was toen veel slechter. De brede brandgangen en de bomen dicht bij de molen die werden gekapt, zorgden voor een grote biotoop verbetering.

De molen gaat nu weer draaien. Jan zijn vader komt regelmatig over uit Grave om de molen te laten werken. Totdat de RDMZ in 1992 constateert dat er een scheurtje zit in de bovenas, vlak bij de aanspuiting. Waarschijnlijk zat dit scheurtje er al vanaf de gieting in (een krimpscheur), maar nu het geconstateerd is moet de as eruit. Een as van de Nijmeegse IJzergieterij wordt geplaatst en meteen wordt de potroede vervangen door een gelaste roe. De oude as ligt nog steeds voor de Afferdse molen.

Na het verhaal van de Gasselse molen wordt er nog wat gepraat over de omgeving. De molen “Kouwenoord” te Velp van molenaar Lamers kan Jan zich nog herinneren. De molen had voor de oorlog roedbreuk, maar zijn vader wees Jan eens op die molen toen hij stond te draaien met twee wieken. Dat was net vanaf de Bergzicht te zien.
Aan de overzijde van de Raam stond de Bergmolen van Escharen van molenaar Van Iersel. Deze molen kon Jan zich nog goed herinneren. De molen had een lage belt met inrijpoort en boven de deur stond het jaartal 1818. De maalzolder had drie deuren en drie ramen en was zeer groot. De molen was uitgerust met twee koppels 16der stenen. Na de oorlog werd de

Standerdmolen van Overasselt

molen gerestaureerd door molenmakersbedrijf Adriaans. Deze plaatsten onder andere de as van de opgeblazen molen van Heijen (de ronde stenen voorganger van de huidige “Gerarda”molen) in Escharen Deze as had trouwens wel een scheurtje, maar daar besteedde men vroeger blijkbaar niet zoveel aandacht aan. Tijdens de restauratie kwamen de gebroeders Adriaans eens kijken in Gassel. Vooral het door Van Asperdt op steek gezette spoorwiel vonden ze een kunststukje. Het liep als een uurwerk. In die tijd werd er vaak zeer lomp gerestaureerd. Geld en vooral materialen waren schaars. Ronde palen (bijvoorbeeld oude telefoonpalen) als schoren waren zeker geen uitzondering. Tijdens de restauratie van 1946 kreeg Escharen ook Van Bussel neuzen op de potroeden. Lang heeft hij er niet mee gedraaid. In 1952 verkocht Van Iersel de molen aan de Boerenbond waar hij ook in dienst trad. Toen deze zijn vestiging verhuisde naar Grave, liet Van Iersel zijn molen afbreken. Hij was toen nog in goede staat, maar had al wel problemen met het gaande werk.

Ook de molen van Grave kan Jan zich nog herinneren. Mij wordt aangeboden om eens mee te gaan, zodat Jan de plaatsen van de Esterse en Graafse molens kan aanwijzen. De Graafse molen verloor een houten roede tijdens een storm in de oorlog. Hij werd niet meer opgeknapt en verdween in 1948.

Tijdens het opnoemen van molens die te zien waren vanaf Bergzicht, zoals Linden, Beers, Nederasselt, Reek en soms Wijchen, stel ik de vraag over Alverna. Nee, deze molen ligt te laag, en ging dus altijd schuil achter de dijken. Alleen in het begin van de oorlog, toen de molen in een zware storm in brand raakte, was hij te zien. De rook en vlammen waren nu wel te zien. De molen werd trouwens in 1944 hersteld.

De laatste molen kent Jan al zijn hele leven, maar hij is er zelden geweest. Nog steeds ziet hij vaak de “Zeldenrust” van Overasselt aan de overzijde van de Maas. ’s Ochtends als hij vroeger uit het raam keek zag hij deze molen, toen nog op zijn oude standplaats. Ik vraag dan ook of hij wel eens is overgevaren met het Tempelse Veer naar Overasselt. Een keer, na de oorlog, maar het veer was toen niet meer dan een roeibootje. Ik vertel dat er nu, maar ook in het verleden, problemen waren met het rondsel van deze molen. Molenaar Thijssen had na de oorlog problemen met molenmaker Coppes, omdat die het rondsel maar niet repareerde. Jan herinnert zich Hend de Kleijn nog, familie van de toenmalige eigenaren van de molen, de gezusters De Kleijn, waarvan er een trouwens met molenaar Thijssen getrouwd was. Deze vertelde Jan dat er altijd problemen waren met het gangwerk omdat de kammen en staven deelbaar door elkaar waren. Uit het oude Gelderse molenboek blijkt dit echter niet, 14 staven en 69 kammen. Heeft iemand zich verteld, het moet natuurlijk wel, het is alleen niet meer na te gaan wie. Wel is duidelijk dat het rondsel met twee staven en twee trekstangen precies op de deelnaad van twee platen, vragen is om moeilijkheden. Volgens Jan is na de oorlog ook Martin Schröder zijn vliegtuigmaatschappij begonnen in Overasselt. Drie rijkere ingezetenen, waaronder molenaar Thijssen, gaven geld voor het kopen van een reclamevliegtuigje. De reclamedoeken werden tegenover de molen, in café De Zon geschilderd. En zo stond deze molen daar tot 1972. Jan kijkt zoals altijd uit het raampje en de molen is ineens weg. De novemberstorm heeft de kast zwaar beschadigd en het wiekenkruis doen vallen. Pas enige jaren later staat hij er ineens weer. Althans de kast, nu nog dichterbij net achter de Maasdijk. Pas enige jaren later wordt de molen geheel gecompleteerd. Althans de molen, als je de oude foto van deze molen vergelijkt met de huidige molen kun je beter spreken van een molen, want het is zeker niet dezelfde.

Met deze overbuurman van Jan eindigt het gesprek. Het is inmiddels al over twaalf als ik met vele aantekeningen huiswaarts loop.

Tekst en foto’s : Robbert Verkerk

(foto’s zijn reproducties, originelen Jan van Haren en vereniging De Holandsche Molen)

Millenniumactiviteiten in het Land van Cuijk

We leven al weer enige tijd in het nieuwe millennium. Voor zover de redactie het allemaal kan overzien, heeft de verenigingscomputer de omschakeling naar 2000 overleefd en kan dit nummer van "De Molenvriend" gewoon uit de printer rollen.

Op molengebied waren er tijdens de jaarwisseling activiteiten gepland door De Hollandsche Molen. Via vlaggenlijnen met wensvlaggen aan de wieken van windmolens door het hele land zou er een "nationale groet 2000" gebracht worden en een aantal molens zou de klok rond draaien tijdens de jaarwisseling.

In dit artikel geven we U een overzicht van de activiteiten die op de molens in het Land van Cuijk ondernomen werden.

De Martinus te Beugen

Op de ochtend van oudjaar werd de molen met vlaggetjes versierd. De blanco vlaggetjes waren door De Hollandsche Molen ter versiering afgeleverd bij de Boxmeerse teken- en schildergroep van instituut voor kunsteducatie "De Meander". Helaas konden van de geleverde vlaggetjes maar twee vlaggenlijnen gemaakt worden, het hadden gerust meer vlaggetjes mogen zijn. Voor zover de wind dit toeliet is er op de ochtend van 31 december 1999 nog gedraaid.

Het beschilderen van de vlaggetjes haalde de plaatselijke krant, hiervoor had De Hollandsche Molen gezorgd.

De Heimolen te Sint-Hubert

Ook de bergmolen van Sint-Hubert werd met vlaggetjes versierd. De molen heeft niet gedraaid.

De molen te Katwijk

Ook in Katwijk ontbraken de vlaggetjes aan de wieken niet. Of er verder activiteiten ondernomen zijn is bij de redactie niet bekend.

De Vooruitgang te Oeffelt

Op oudejaarsmorgen draaide de molen van Oeffelt. De wensvlaggen van deze molen waren beschilderd door leerlingen uit de hoogste klassen van de plaatselijke basisschool. De kwaliteit van de schilderingen was hierdoor aanzienlijk hoger dan in Beugen.

De Korenbloem te Oploo en de watermolen te Oploo

Tijdens de millenniumnacht sierden ook in Oploo vlaggetjes de wieken van de molen. Deze vlaggetjes waren beschilderd door leerlingen van de plaatselijke basisschool en door bewoners van instituut "Bronlaak". Omdat De Hollandsche Molen wat weinig vlaggetjes had geleverd konden geen mooie volle vlaggenlijnen gemaakt worden. De molen heeft niet gedraaid tijdens de jaarwisseling.
Overdag heeft wel de watermolen gedraaid.

De Hamse molen te Wanroy

De standerdmolen van Wanroy nam ook deel aan de nationale groet 2000. Het nieuwe millennium werd met vlaggetjes ingeluid. De molen heeft niet gedraaid.

Frits Harteman en Marko Sturm

Aan de licht

Marko Sturm

De afgelopen nummers van “De Molenvriend” zijn in de rubriek “Aan de licht” steeds molenaars aan het woord geweest die redelijk nieuw waren binnen onze vereniging. Nu alle “nieuwe” molenaars geweest zijn, heeft de redactie besloten deze vaste rubriek niet te stoppen, maar nu aan molenaars die al langer binnen onze vereniging actief zijn de gelegenheid te geven iets over zichzelf te vertellen. Op deze manier komen we ook eens te weten wat onze molenaars nog meer doen.

Eerst zal ik mij voorstellen: ik ben Marko Sturm, ik ben 22 jaar en woon in Boxmeer. Al weer zo’n vijf jaar ben ik als molenaar actief en mensen vragen altijd hoe je aan zo’n bijzondere hobby komt. Om dat bij mij te verklaren moeten we ver terug in de tijd. Toen ik baby en later kind was, heeft Ria Harteman, de vrouw van Frits Harteman altijd op mij gepast als mijn moeder moest werken. Toen ik later groter werd ging ik wel eens bij Frits op de molen in Beugen kijken. Dat werd steeds vaker en zo is het gekomen. Ik ben dus molenaar geworden via mond-op-mond-reclame en niet via één van de wervingsacties van onze vereniging.

In het dagelijks leven studeer ik technische natuurkunde aan de Technische Universiteit Eindhoven, waar ik inmiddels vierdejaars ben. In zo’n studie gaat behoorlijk wat tijd zitten, waardoor het er nog altijd niet van gekomen is om molenaarsexamen te doen…

De molen is niet mijn enige hobby. Binnen de R.K. parochie Boxmeer ben ik actief als organist, bij het kinderkoor “Gabriëlle” en de volkszang. Ik heb acht jaar muziekles gehad, maar daarna kun je niet verder leren bij de muziekschool. Als ik tijd heb dan kook ik ook graag.

Terug nu naar de molens. Ik heb niet alleen gedraaid op de “Martinus” te Beugen, waar de meesten mij

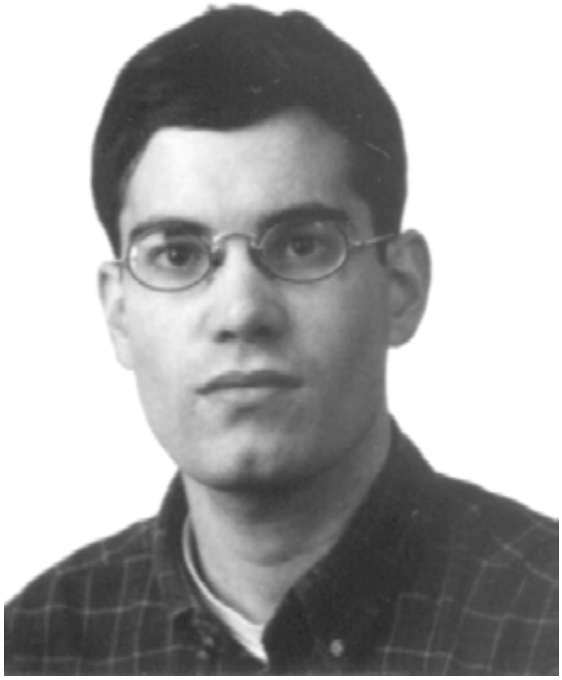

wel eens gezien zullen hebben. Tijdens de laatste restauratie van de Beugense molen heb ik gedraaid op de “Heimolen” te Sint-Hubert en op “De Korenbloem” en de watermolen te Oploo, bij Jan van Riet en Piet Geenen.
Sinds het vorige nummer van “De Molenvriend” verzorg ik de opmaak van ons verenigingsblad. Automatisch moet je dan ook wel eens wat schrijven als redactielid. Voor mij is dat een leuke manier om naast het draaien en malen op zaterdag nog wat meer binnen de molenwereld te doen. De komende tijd hoop ik dit te kunnen blijven doen, dus als het goed is hoort U nog van mij!

Molens in de regio

De Martinus te Beugen
De laatste maanden is er veel gebeurd op de Martinus. De korte schoren waarvan sprake was in het vorige nummer, zijn inmiddels vervangen en er is bovendien een nieuwe staartbalk opgehangen. Verder zijn de kammen van het bovenwiel geborgd door middel van spieën en zijn de kammen van het spoorwiel op steek gezet. Het luiwiel is op de luias gecentreerd. De molen staat op het ogenblik in de steigers en men is druk bezig het muurwerk te repareren en vervolgens te voegen. Voordat de molen gevoegd wordt, wordt er een goot aan de kap met afvoer via de staartbalk gehangen. Vervolgens zal er een algehele schildersbeurt plaatsvinden. Hopelijk zijn de meeste werkzaamheden gereed als u deze tekst onder ogen krijgt.
In de maand januari zijn er op de molen toelatingsexamens gehouden voor het getuigschrift vrijwillig molenaar.
Wat het tweede koppel betreft kunnen we u laten weten dat de stenen, een koppel gebruikte Franse stenen, in afwachting van de definitieve plaatsing reeds op de steenzolder ligt.

De Martinusmolen te Beugen in de steigers. De molen wordt na jaren van onderzoek en wachten eindelijk gevoegd.

De Jan van Cuijk te Cuijk
De burgemeester is door de molenmaker – Beijk Molenbouw B.V. – weer recht op de windpeluw gelegd. Tijdens het draaien loopt de binnenroe tegen het rechter windluik aan, zodat dit, wil men draaien, moet worden weggenomen. Een van de oorzaken van dit aanlopen is het feit dat de windpeluw enigszins naar binnen is gekanteld door het loszitten van de verbinding met het voeghout. Verder is de binnenroe krom (te) of zit scheef in de askop. Ook de bovenas ligt "scheef" in de kap (vanaf de penbalk gezien). De as zit wel recht in het voorkeuvelens. Men denkt dit te kunnen verhelpen door de koning wat te verplaatsen zowel naar rechts (8 cm) als naar achter (3 cm). Het 10-jaren plan moet opnieuw worden bekeken. Het ligt in de bedoeling om de brandweer van Cuijk de groene romp (algen) te laten spuiten. Op donderdagmiddag wordt er les gegeven aan Gerd Hage uit Goch.

De Bergzicht te Gasselt
Volgens Jan van Haren zijn er over de molen geen bijzonderheden te vermelden. Onderhanden zijnde werkzaamheden zijn in verband met het winterseizoen blijven liggen, doch zullen als de weersomstandigheden dit toelaten weer worden opgenomen.

De Mariamolen te Haps
Ging het na jaren weer eens goed met deze molen; nu blijken zich weer nieuwe problemen voor te doen. De pensteen is gebroken zodat de as na te lang draaien warm loopt. Verder kreunt de taats van de koning. Overleg met molenmaker Beijk en de gemeente Cuijk voor een oplossing vindt plaats. In januari jl. zijn er op de molen evenals in Beugen toelatingsexamens gehouden voor het getuigschrift vrijwillig molenaar. Voor de nabije toekomst staat op het programma het grondig schoonmaken van de belt waarbij tevens gedacht wordt aan de bosschages tegen de belt aan.

De Heimolen te St.-Hubert
Molenmaker Beijk heeft deze molen een grote opknapbeurt gegeven. De molen is voorzien van een

geheel nieuw staartwerk t.w. staartbalk, korte en lange schoren, korte en lange spruit alsmede een nieuwe kruibok. Verder is het rechter voeghout, dat gescheurd was, vervangen waarbij tevens de roosterhouten aan die zijde zijn vernieuwd. Ook de baard zowel aan de voor- als de achterzijde is vervangen. De molen is gedeeltelijk geschilderd zodat hij er voorlopig weer tegen kan. De rest van het schilderwerk zal in de zomer plaats vinden. Op het moment dat wij dit schrijven is men bezig met het opnieuw bestraten van de inrijpoort waarbij tevens een oude molensteen in de bestrating zal worden opgenomen. Sinds 4 april jl. staat de molen 's avonds in het licht van de onlangs aangebrachte schijnwerpers. Gezien het bovenstaande mag dit dan ook wel.

De Molen te Katwijk
Molenaar Peter Simons had over deze molen geen bijzonderheden te melden.

De Korenbloem te Mill
Afgezien van het feit dat de molen te koop is aangeboden zoals vermeld in ons vorig nummer, is ons verder over de toestand van de molen en of deze wel of niet verkocht is, niets bekend.

De Vooruitgang te Oeffelt
In verband met een lekkage van de steenbus is het koppel stenen gelicht. De steenbus is weer gedicht waarbij ondermeer gebruik is gemaakt van linoleum, tevens zijn de Stauffer-vetpotten voorzien van nieuw vet. Van de gelegenheid heeft men voorts gebruik gemaakt om de ligger te scherpen. Daar de bolspil niet geheel loodrecht stond heeft men dit verholpen door de taatspot wat te verplaatsen. Van Lierop B.V. heeft de molen gecontroleerd op ongewenste houtknagers zoals wormen, kevers en torren. Ook de brandweer van Oeffelt is op de molen geweest, niet voor bezoek maar om te oefenen.

De Korenbloem te Oploo
Van de standerdmolen te Oploo is weinig nieuws te melden. De molen draait regelmatig op zaterdagen. Het probleem van het zakken van de staat duurt nog altijd voort, hierdoor kruit de molen op sommige punten wat zwaar.

De watermolen te Oploo
De watermolen heeft problemen gehad met een verzakking, omdat er zand onder de muren weggespoeld was. Een gespecialiseerd bedrijf heeft onder hoge druk klei onder de muur gespoten, zodat de zaak nu gestabiliseerd is. Net zoals de windmolen draait ook de watermolen regelmatig.

De Luctor et Emergo te Rijkevoort
Molenmaker Beijk heeft op verzoek van de Stichting Molens van de gemeente Boxmeer de voorste ijzers van de wiggen van de buitenroede gerepareerd. De gemeente heeft opdracht gegeven voor klein onderhoud (nieuwe zeilkettingen en zeilarmen, rondsel rechtzetten en staven van het rondsel repareren). Dit alles is in februari uitgevoerd.

Na het rechtzetten van het rondsel heeft de molenaar de hele maalinrichting goed afgesteld. De stenen bleken goed te malen, maar bij de overgang van maïs op tarwe begon het regenen op de maalzolder. Een lekke steenbus!! Na nog op vrijdag 31 maart poetskatoen te hebben gehaald bij Sytske en Mart op de Zeldenrust in Overasselt, werd zaterdag 1 april samen met Don, en later ook Valerie en Mari, de steen opengelegd. Bij het openleggen bleek niet de smeerafdichting, in het geval van Rijkevoort trouwens hennep met reuzel en geen poetskatoen, maar de lagering zelf gedeeltelijk te ontbreken. Een lagerblok was verdwenen. Nadat dit tussen de oude spietjes gevonden was, bleken ook de borgmoeren van de stalen spieën te ontbreken. Na een kort bezoek aan Harry in Sint-Hubert was de engelse draad vervangen door metrische en konden we met nieuwe moeren alles weer in elkaar zetten. De kuip moet weer opgebouwd worden. Van een deel van de poetskatoen is, vermengd met reuzel, een extra afdichtring gemaakt tussen de steenbus en de afdekplaat.

De biotoop is nog steeds onveranderd. De gemeente belooft te beslissen, maar doet dat niet. Wel horen we signalen dat de beslissing uiteindelijk negatief zal zijn. De plannen voor hardere acties liggen al klaar. Ze zullen weten in Rijkevoort dat kiezen voor bomen betekent dat ze ook alleen van de bomen kunnen genieten. (RHV)

De Hamse Molen te Wanroy
Er zijn een aantal nieuwe kammen in het bovenwiel geplaatst. Verder is er opdracht gegeven voor het leveren en monteren van een nieuwe steenbus voor de ligger van de voormolen. Tevens dient er nog wat aanvullend schilderwerk te worden verricht.

Tekst: Frits Harteman en Marko Sturm
Foto: Hans Heijs

Molenbezoek Land van Cuijk

Ronde stenen bergmolen “Martinus” te Beugen
Openingstijden: zaterdagmiddag van 14:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Frits Harteman; Hans Heijs; Marko Sturm en Ludger Pauls
Telefoonnummer(s): resp. 0485-572271; 0485-571463; 0485-573616 en 0485-515789

Ronde stenen bergmolen “Jan van Cuijk” te Cuijk
Openingstijden: zaterdagmorgen van 09:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Ben Verheijen
Telefoonnummer(s): 0485-313298

Achtkante bergmolen “Bergzicht” te Gassel
Openingstijden: zaterdag van 10:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Jan van Haren
Telefoonnummer(s): 0485-331241

Zeskante bergmolen “Mariamolen” te Haps
Openingstijden: zaterdagmiddag van 14:30 tot 18:00 uur
Molenaar(s): Don Werts
Telefoonnummer(s): 0485-322460

Achtkante stellingmolen te Katwijk
Openingstijden: zaterdagmorgen van 09:30 tot 12:30 uur
Molenaar(s): Peter Simons en Perry Hendriks
Telefoonnummer(s): resp. 0485-313673 en 0485-322872

Ronde stenen bergmolen “De Korenbloem” te Mill
Openingstijden: niet geopend voor bezoek
Molenaar(s): geen
Telefoonnummer(s):

Ronde stenen bergmolen “De Vooruitgang” te Oeffelt
Openingstijden: zaterdagmorgen van 10:00 tot 13:00 uur (wintertijd)
Molenaar(s): Theo van Bergen en John Houben
Telefoonnummer(s): resp. 0485-361718 en 0485-320994

Standerdmolen “De Korenbloem” te Oploo
Openingstijden: zaterdagmorgen van 09:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Jan van Riet en Piet Geenen
Telefoonnummer(s): resp. 0485-383551 en 0485-382891

Watermolen te Oploo
Openingstijden: eerste zaterdagmorgen van de maand van 09:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Jan van Riet en Piet Geenen
Telefoonnummer(s): resp. 0485-383551 en 0485-382891

Ronde stenen stellingmolen “Luctor et Emergo” te Rijkevoort
Openingstijden: zaterdagmiddag van 14:00 tot 17:30 uur
Molenaar(s): Robbert Verkerk en Valerie Aben
Telefoonnummer(s): resp. 0485-313647 en 0485-371622

Ronde stenen bergmolen “De Heimolen” te Sint Hubert
Openingstijden: zaterdagmiddag van 14:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Harry Daverveld
Telefoonnummer(s): resp. 0485-453353

Standerdmolen “De Hamse Molen” te Wanroij
Openingstijden: zaterdag van 10:00 tot 14:00 uur
Molenaar(s): Jan Selten en Jos Verberk
Telefoonnummer(s): resp. 0485-452587 en 0485-578243

N.B. De openingstijden zijn slechts een indicatie. In sommige gevallen is/zijn de molenaar(s) niet of op een ander tijdstip aanwezig. Wilt u zeker zijn van een bezoek aan de molen, dan adviseren wij u telefonisch contact op te nemen met de desbetreffende molenaar(s).

(advertentie)

van Eeten & Reijs Notarissen
Lid s.w.v.
Land
van Cuijk

(advertentie)

BEIJK
molenmakers
houtrestaurateurs

Beijk Molenbouw BV
Rimpelt 15a
5851 EK AFFERDEN
tel. 0485-531910
fax 0485-532305

(advertentie)

Als je vooruit wilt in de veehouderij,
kom dan eens met Hendrix praten.

Natuurlijk moet uw voerleverancier verstand hebben van voer. Maar hij moet ook met verstand van zaken kunnen meepraten over huisvesting, gezondheid, bedrijfsontwikkeling en milieu. Want uw bedrijfsresultaten hangen van veel meer af dan van voer alleen.
De Legpluimveegroep durft verder te kijken dan het voer dat zij leveren. Zij hebben een praktische kijk op hoe je een boerenbedrijf gezond kunt houden, nu én in de toekomst. Dat wordt des te belangrijker nu het er steeds meer om draait om de kosten te beheersen.

Hendrix

Legpluimveegroep
Hoofdstraat 4
6598 AD Heijen
telefoon 0485-490777

a nutreco company